

ביאור הדף מסכת שבועות דף ז'

במשנה הובא דין ידיעות הטומאה שאם אדם נכנס למקדש בשוגג חייב להביא קרבן עולה ויורד. ומביאה הגמרא ברייתא שמבאר מהיכן לנו שקרבן עולה ויורד בא דווקא על טומאת מקדש וקדשיו, דהיינו על טמא שנכנס למקדש או שאכל קודש ולא על שאר טומאות. ולומדת זאת הברייתא ממה שבפסוק נאמר עונש ואזהרה על הטומאה רק לגבי הנכנס למקדש והאוכל קודש, וכפי שכשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, כל גם כשחייב הכתוב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו.

ומקשה הגמרא שאולי כוונת הפסוק לחייב קרבן את האוכל תרומה בטומאה בשוגג, שהרי אף שם יש עונש ואזהרה, ועונה הגמרא שבאוכל תרומה יש עוון מיתה, ולא מצאנו עוון מיתה שיש עליו חיוב קרבן. ועדיין שואלת הגמרא שאולי מה שלא מצאנו עוון מיתה שיש עליו קרבן זה רק בקרבן חטאת שהוא קבוע לכולם בהבאתו, אבל קרבן עולה ויורד שמשנתנה בין עשיר, עני ודל, כן יהיה אף בחיוב מיתה. וכפי שמצינו בשבועות עדות ושבועות ביטוי שיש בהם קרבן אף שאין בהם עונש כרת כלל.

ועונה הגמרא שמדויק בפסוק שנאמר בקרבן עולה ויורד "לכל טומאתו אשר יטמא בה" שדווקא "בה" חייב קרבן וכלומר בטומאת מקדש וקדשיו ולא באכילת תרומה בטומאה.

ועדיין שואלת הגמרא מדוע לא נבאר את הפסוק להפך, שמהמילה "בה" נלמד שדווקא בתרומה חייב קרבן ולא בטומאת מקדש וקדשיו, שבה צריך קרבן קבוע.

ואמר רבא שרבי היה דולה מים מבורות עמוקים, וביאר זאת, בברייתא שהתבאר ברייתא שרבי שאל על הפסוק "או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה", שלכאורה לא היה צריך הפסוק להזכיר שוב בהמה אחרי שהזכיר חיה, כיון שחיה בכלל בהמה, ולכן לומדים מהמילים "בהמה טמאה" שנאמרה לגבי אכילת קודש בטומאה, למילים "בהמה טמאה" שנאמרו בקרבן עולה ויורד, שאף כאן מדובר על אכילת קדש בטומאה.

ושואלת הגמרא שאמנם מצאנו מקור לכך שהפסוק מדבר על טמא שאכל את הקודש, אך מהיכן לנו שהפסוק מדבר אף על טמא שנכנס למקדש.

ומנסה הגמרא לומר שלומדים זאת מהפסוק בויקרא "בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא" שהוקשה הקודש למקדש, ללמד שאף במקדש חייבים קרבן. אך שואלת הגמרא שאם כך מדוע לא חייבים קרבן אף על הטומאה הרי אמר מר שמהפסוק "בכל קדש לא תגע" לומדים לרבות את התרומה. ומנסה הגמרא לומר שהמילה "בה" שנאמרה בקרבן עולה ויורד באה למעט את התרומה, אך שוב שואלת הגמרא מדוע לא אומרים להפך, שהמילה "בה" באה למעט את הנכנס למקדש, אך האוכל תרומה בטומאה יהיה חייב קרבן עולה ויורד.

ומנסה הגמרא לומר שמסתבר שהפסוק מרבה את הנכנס למקדש טמא לקרבן עולה ויורד, כי דינו דומה לאכילת קדש כי שניהם בכרת, אך דוחה הגמרא שאפשר לומר שדווקא הפסוק בא לרבות אכילת תרומה שהיא דומה לאכילת קדש בזה ששניהם אכילה, אך כניסה למקדש אינה איסור אכילה.

וניסה רבא להביא מקור אחר לכך שהנכנס למקדש טמא דינו בקרבן עולה ויורד, מזה שנאמרו לגבי טמא האוכל שלמים שלושה פסוקים שדינו בכרת, "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", "ונפש כי תיגע בכל טמא וגו' ואכל מבשר זבח השלמים וגו' ונכרתה הנפש ההיא וגו'", "כל איש מכל זרעכם אשר יקרב אל הקדשים וגו' ונכרתה הנפש ההיא וגו'", ואמר רבא שאחד מהפסוקים האלו נאמר לכלל ואחד לפרט, שלומדים מהפרט שיצא מהכלל ללמד על הכלל שכל האוכל מקדשי המזבח בטומאה דינו בכרת. והפסוק השלישי בא ללמד שטומאה סתם האומרה בקרבן עולה ויורד זוהי טומאת קדש, וכיון שאת טומאת הקודש אנו כבר יודעים שהיא בקרבן עולה ויורד מהלימוד של רבי לעיל, לומדים מכאן שאף טומאת מקדש בקרבן עולה ויורד.

אך דוחה הגמרא את דברי רבא כיון שאף את הכרת השלישי שנאמר בשלמים צריך ללימוד אחר, שאמר רבי אבהו שלומדים ממנו לדעת חכמים שאך אדם שאכל דברי קדש שאינן נאכלים בטומאה, כגון עצים, חייב כרת, ולדעת רבי שמעון שאינו חייב כרת לומדים מהכרת השלישי בשלמים שאף על חטאת הפנימית חייבים כרת ואפילו שלא מזים את דמה על המזבח החיצון כשלמים, אלא על המזבח הפנימי, ולכן לא חייבים עליה משום פיגול, עדיין חייבים עליה משום טומאה.

ולכן אמרו חכמי נהרדעא בשם רבא שכוונתו לא הייתה ללמוד מהכרת השלישי שנאמר בשלמים, אלא מהטומאה השלישית שנאמרה בשלמים, שהרי בג' הפסוקים הללו נאמר ג' פעמים טומאה, ואחת מהם נאמרה לכלל והשנייה לפרט כדלעיל, והשלישית ללמד שטומאה סתם שנאמרה בעולה ויורד זוהי טומאת קדש, וכיון שאין צריך ללמוד לטומאת קודש לומדים לטומאת מקדש.

אך אף את ביאור זה דוחה הגמרא כיון שאף הטומאות שנאמרו בשלמים נצרכים ללמד את הלימודים שהביא רבי אבהו לעיל, כי כשהפסוק מחייב כרת, הוא צריך לומר את סיבת החיוב שהיא הטומאה.

עמוד ב'

ולכן ביאר רבא שאת זה שהפסוק בקרבן עולה ויורד מדבר על הנכנס למקדש טמא לומדים מגזירה שווה, שנאמר בקרבן עולה ויורד "לכל טומאתו", ונאמר לגבי טומאת מקדש "טמא יהיה עוד טומאתו בו", ולומדים מכאן שאף בעולה ויורד מדובר על טומאת מקדש.

ושואלת הגמרא שאחרי שלומדים טומאת מקדש מהפסוק "לכל טומאתו" וטומאת קדש מהפסוק שהביא רבי "בהמה טמאה", מדוע נאמרה המילה "בה" הרי לא צריך למעט תרומה, כי היא לא מוזכרת כלל בפסוק ואי אפשר ללמוד אותה מקדש ומקדש כי אין בה כרת.

ועונה הגמרא שמ"בה" לומדים שאף האוכל מנבלת עוף טהור ונטמא על ידה ונכנס למקדש חייב קרבן עולה ויורד. ושואלת הגמרא כיצד יתכן שלומדים מהמילה "בה" לרבות, הרי לעיל התבאר שהמילה "בה" באה למעט ולא לרבות.

ועונה הגמרא שאכן המילה "בה" היא מיעוט, אלא שיש מיעוט נוסף קודם לכן "או כי יגע" שמשמע שחייבים קרבן עולה ויורד רק על טומאה שמטמאת בנגיעה ולא על עוף שמטמא בבית הבליעה, אלא שכיון שיש כאן שני מיעוטים "או כי יגע" ו"בה", יש כאן מיעוט אחרי מיעוט, והכלל הוא שאין מיעוט אחרי מיעוט אלא לרבות, ולכן מרבים אף אדם שאכל נבילת עוף שאם נכנס למקדש חייב קרבן.

במשנה התבאר ששעיר הנעשה בפנים תולה על טומאת מקדש וקדשיו שהייתה בה ידיעה בתחילה ועוד לא הייתה בה ידיעה בסוף. ומביאה הגמרא ברייתא שנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון מהיכן לומדים על מה שעיר הנעשה בפנים מכפר.

ששינוי בברייתא שנאמר בפסוק לגבי שעיר הנעשה בפנים "וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וגו'", ומצינו בתורה שלשה טומאות, טומאת עבודה זרה "למען טמא את מקדשי", וטומאת גילוי עריות "ולא תטמאו בהם", וטומאת שפיכות דמים "ולא תטמא את הארץ". אמנם אמר רבי יהודה שעל טומאות הללו אין השעיר מכפר, כי נאמר בו "מטומאות" ומשמע שלא על כל הטומאות מכפר אלא רק על חלקם, **וכיון** שמצינו שחלק הכתוב את טומאת מקדש וקדשיו מכל הטומאות (ויתבאר החילוק לקמן) לכן צריך לומר שעל טומאה זו נאמר בפסוק שהשעיר מכפר.

אך דעת רבי שמעון שלא משם לומדים שמדובר על טומאת מקדש וקדשיו, אלא מהפסוק עצמו משמע שבטומאה זו מדובר כי נאמר בפסוק "וכפר על הקדש מטומאות" ומשמע שמטומאות של קודש מכפר.

ואמנם מוסיף רבי שמעון שאינו מכפר על כל טומאה שבקודש, כי נאמר בהמשך הפסוק "ומפשעיהם לכל חטאתם", ומשמע שהשעיר מכפר על חטאים שהם בשוגג הדומים לפשעים שהם במזיד, וכלומר רק על חטאים שאינם בני קרבן, כפי שפשעים אינם בני קרבן.

וממה שנאמר בפסוק "לכל חטאתם" לומדים ששעיר הנעשה בפנים תולה רק למי שידע שהוא טמא ושכח ונכנס למקדש ועוד לא נזכר שהיה טמא, שהוא חייב חטאת, ועליו נאמר "לכל חטאתם", אך אינו מכפר על מי שלא ידע כלל שהוא טמא ונכנס למקדש, כי הוא אינו חייב חטאת כלל.

ודנה הגמרא על מה שאמרה הברייתא בתחילה שמצינו שלשה טומאות, טומאת עבודה זרה "למען טמא את מקדשי", וטומאת גילוי עריות "ולא תטמאו בהם", ושפיכות דמים "ולא תטמא את הארץ".

ושואלת הגמרא על מה היה צד שיכפר השעיר בעבודה זרה, הרי אם מדובר על עובד ע"ז במזיד הוא חייב מיתה, ואם בשוגג הוא חייב קרבן. ועונה הגמרא שמדובר בעובד עבודה זרה במזיד באופן שאינו חייב מיתה כי לא התרו בו, או בעובד בשוגג ולא נודע לו שאינו יודע שהוא חייב קרבן.